

POSTANOWIENIE

Dnia 27 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania A.P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Tomaszowie
Mazowieckim
o podleganie ustawodawstwu polskiemu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 27 marca 2024 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 4 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 770/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[az]

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 23 marca 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Tomaszowie Mazowieckim stwierdził, że A.P. podlega ustawodawstwu polskiemu od 1 czerwca 2015 r. do 31 marca 2020 r.

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2022 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim oddalił odwołanie A.P. od powyższej decyzji i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, wyrokiem z dnia 4 listopada 2022 r., oddalił apelację A.P. i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

W sprawie ustalono, że A.P. prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą samodzielnie od 17 lipca 1995 r. Jest to transport drogowy na terenie Polski. Od listopada 2005 r. do chwili obecnej zatrudniony jest także w wymiarze 1/8 czasu pracy w innej firmie transportowej, tj. w firmie M., której właścicielem jest Z.M. .

W marcu 2015 r. A.P. uzyskał pozwolenie na pracę w Anglii, otworzył tam własną działalność - usługi remontowe. Działalność gospodarcza w Polsce była nadal prowadzona, gdyż zajmował się nią syn ubezpieczonego, który był zatrudniony w firmie. Praca w firmie M. zajmowała ubezpieczonemu 2-3 godzin tygodniowo.

W dniu 18 czerwca 2019 r. A.P. złożył zaświadczenie A1 z dnia 17 maja 2019 r. potwierdzające ustawodawstwo brytyjskie za okres od 6 kwietnia 2015 r. do 17 maja 2020 r. Do tak ustalonego ustawodawstwa ZUS zgłosił zastrzeżenia do instytucji brytyjskiej z uwagi na to, że ubezpieczony wykonuje pracę najemną w Polsce i ma do niego zastosowanie ustawodawstwo polskie. W reakcji na to instytucja brytyjska, po ponownym rozpatrzeniu sprawy, unieważniła zaświadczenie A1 obejmujące okres od 6 kwietnia 2015 r. do 17 maja 2020 r., (które wydała w dniu 17 maja 2019 r.), o czym poinformowała ubezpieczonego. A.P. otrzymał decyzję instytucji brytyjskiej o unieważnieniu wydanego mu zaświadczenia A1 z dnia 17 maja 2019 r., ale nie odwołał się od niej. Od kwietnia 2020 r. ubezpieczony nie prowadzi już działalności gospodarczej w Wielkiej Brytanii.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, kluczowe znaczenie w sprawie ma unieważnienie wystawionego przez brytyjską instytucję zaświadczenia A1 potwierdzającego stosowanie wobec odwołującego się brytyjskiego ustawodawstwa w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym. Przy czym unieważnienie to - w świetle także treści informacji, na którą powołuje się pełnomocnik w piśmie z dnia 31 października 2022 r., nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości: „W związku z tym HMRC wskazało, że <anuluje> (cancelled) certyfikat A1, który został wcześniej wystawiony”.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że jeśli organ danego państwa wycofa zaświadczenie A1, organy innego państwa nie są władne badać prawidłowości lub przyczyn tej decyzji. Zasadą wprost ujętą art. 11 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie

koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L z 2004 r. Nr 166, str. 1 z późn. zm.; dalej rozporządzenie nr 883/2004) jest jednocześnie podleganie tylko jednemu ustawodawstwu oraz „niegubienie” ubezpieczonych z systemu ubezpieczeń. Na gruncie prawa polskiego nie jest do zaakceptowania sytuacja, w której dana osoba posiadająca tytuł do ubezpieczeń społecznych, nie podlegałaby żadnemu systemowi ubezpieczeniowemu. W sytuacji powzięcia wiadomości o tym, że ubezpieczonemu A.P. właściwa instytucja brytyjska cofnęła zaświadczenie A1, organ rentowy był obowiązany objąć ubezpieczonego ustawodawstwem polskim w zakresie podlegania ubezpieczeniom przez wydanie stosownej decyzji w tym przedmiocie.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku skarżący zarzucił:

1) naruszenie przepisów postępowania, to jest art. 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E.L z 2009 r. Nr 284, str. 1 z późn. zm.; dalej rozporządzenie nr 987/2009) w związku z art. 233 § 1 k.p.c., przez odmowę zaakceptowania dokumentu - zaświadczenia A1 wydanego przez brytyjski organ ubezpieczeniowy HMRC, z którego wynikało, że A.P. podlega ubezpieczeniu w Wielkiej Brytanii w okresie od kwietnia 2015 r. do 17 maja 2020 r. - jako dokumentu wydanego przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia nr 883/2004 oraz rozporządzenia nr 987/2009 stanowiącego poświadczenie podlegania ubezpieczeniu przez skarżącego, ze wskazaniem przez Sąd, że zaświadczenie to zostało „unieważnione” i unieważnienie to działa od momentu wydania zaświadczenia, tj. od kwietnia 2015 r., podczas gdy, zdaniem skarżącego, prawidłowe odczytanie dokumentu brytyjskiej instytucji ubezpieczeniowej jednoznacznie wskazuje, że unieważnienie to nie działało wstecz, a jedynie od daty wydania, tj. kwietnia 2020 r. (względnie - od daty doręczenia pisma HMRC skarżącemu tj. 1 maja 2020 r.), co miało istotny wpływ na wynik sprawy, ponieważ doprowadziło do błędnego wniosku, że skarżący w okresie objętym zaskarżoną decyzją nie podlegał ubezpieczeniu w Wielkiej Brytanii i podlegał tym samym ubezpieczeniu w Polsce, a zatem do niewłaściwego zastosowania powołanych niżej przepisów prawa materialnego;

2) naruszenie prawa materialnego, to jest:

a. art. 13 ust. 3 rozporządzenia nr 883/2004, przez jego niezastosowanie, mimo że z przepisu tego wynika, że skarżący jako osoba wykonująca pracę najemną w Polsce i pracę na własny rachunek w Wielkiej Brytanii w okresie od 6 kwietnia 2015 r. do 17 maja 2020 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu w Wielkiej Brytanii;

b. art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 883/2004, przez jego niezastosowanie, mimo że z przepisu tego wynika, że skarżący jako osoba, do której stosuje się rozporządzenie, podlegać mógł ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego, tj. Wielkiej Brytanii, tymczasem pozostawienie w obrocie prawnym zaskarżonej decyzji ZUS (zaakceptowanej przez Sady obu instancji) prowadzi do sytuacji, że skarżący podlegał w spornym okresie ustawodawstwu dwóch Państw Członkowskich, tj. Polski i Wielkiej Brytanii.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, bowiem, wbrew temu co przyjęły organy i Sady, zaświadczenie A1 wydane przez HMRC nie zostało unieważnione wstecz, to jest od 6 kwietnia 2015 r. kiedy to skarżący został uznany za podległego brytyjskim ubezpieczeniom społecznym. Sąd nieprawidłowo nie zaakceptował zaświadczenia A1 wystawionego przez HMRC, błędnie stwierdzając, że zostało ono unieważnione z mocą wsteczną, obejmując okres wydania decyzji ZUS, tj. od 1 czerwca 2015 r. Wbrew pogładowi Sądu, okoliczność ta nie była okolicznością niesporną.

Dalej wywiódł, że podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów, jednakże sam sposób dokonywania ustaleń tych faktów lub oceny dowodów może być przedmiotem kontroli kasacyjnej, zwłaszcza, jeśli sposób ten jest oczywiście błędny i widoczny już na pierwszy rzut oka - na przykład wtedy, gdy Sąd wyciąga z treści dokumentu wnioski oczywiście sprzeczne z jego treścią, co stanowi o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej i uzasadniania przyjęcie jej do rozpoznania. Odmowa bowiem kontroli kasacyjnej takich wyroków, w których dokonano oczywiście błędnych ustaleń faktycznych, prowadziłaby do pozostawiania w obrocie prawnym orzeczeń naruszających elementarny zasady sprawiedliwości. Zaznaczył, że znane mu są

poglądy, że w postępowaniu kasacyjnym niedopuszczalne jest badanie zasadności dokonanych ustaleń faktycznych i dowodów. Sąd Najwyższy nie może czynić własnych ustaleń faktycznych, odmiennych od przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Jednakże w związku z zarzutami dotyczącymi naruszenia przepisów postępowania (innych niż nieważność postępowania), niezbędna jest analiza prawidłowości dokonania ustaleń faktycznych. Bez jej przeprowadzenia bowiem nie sposób stwierdzić, czy naruszenie przepisów postępowania "mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy" (tak: T. Ereciński [red.]: *Kodeks postępowania cywilnego*, Komentarz, Tom II. Postępowanie rozpoznawcze, komentarz do art. 398³ k.p.c.). Związaną zaś ustaleniami faktycznymi nie wyłącza kontroli zgodności z prawem postępowania, w którym zostały one dokonane, w przeciwnym razie bowiem wyłączona byłaby druga podstawa skargi kasacyjnej, zawierająca tylko ograniczenie w postaci wpływu uchybienia na treść rozstrzygnięcia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2008 r. I CSK 500/07, LEX nr 393885).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Skarżący wskazała na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego

2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20 poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Pozostając przy tej kwestii, przypomnieć należy, że wyłączenie w art. 398³ § 3 k.p.c. z podstaw skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących oceny dowodów pozbawia skarżącego możliwości powoływania się na zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów przewidzianej w art. 233 § 1 k.p.c., a taki przepis powołała strona skarżąca w podstawach kasacyjnych. Przepis art. 398³ § 3 k.p.c. wprawdzie nie wskazuje *expressis verbis* konkretnych przepisów, których naruszenie, w związku z ustalaniem faktów i przeprowadzaniem oceny dowodów, nie może być przedmiotem zarzutów wypełniających drugą podstawę kasacyjną, nie ulega jednak wątpliwości, że obejmuje on art. 233 k.p.c., bowiem właśnie ten przepis określa kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r. V CSK 11/06, LEX nr 230204; z dnia 4 stycznia 2007 r. V CSK 364/06, LEX nr 238975; z dnia 5 września 2008 r., II UK 370/07, LEX nr 785533; z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006 nr 4, poz. 76; z dnia 19 października 2010 r., II PK 96/10, LEX nr 687025; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405 oraz z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366). Oznacza to, że spór o ocenę poszczególnych dowodów i ustalenie stanu faktycznego nie może być przenoszony do postępowania przed Sądem Najwyższym, który jest związany - zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. - ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 października 2008 r., IV CSK 228/08, LEX nr 513257). Zgodnie zaś z art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie zajmuje się oceną materiału dowodowego, nie ma również kompetencji do kontrolowania prawidłowości oceny dowodów dokonanej przez sąd drugiej instancji według kryteriów opisanych w art. 233 § 1 k.p.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309).

Wbrew temu, co twierdzi skarżący, ani w przywołanej literaturze przedmiotu, ani w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2008 r. I CSK 500/07 (LEX nr 393885) nie przedstawiono przeciwnego poglądu. Wyraźnie bowiem podkreślono w nich, że w postępowaniu kasacyjnym niedopuszczalne jest badanie zasadności dokonanych ustaleń faktycznych i dowodów (podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów). Sąd Najwyższy nie może czynić własnych ustaleń faktycznych, odmiennych od przyjętych za podstawę zaskarżonego orzeczenia. Powołana fraza: „Jednak związanie ustaleniami faktycznymi nie wyłącza kontroli zgodności z prawem postępowania, w którym zostały one dokonane, w przeciwnym razie bowiem wyłączona byłaby druga podstawa skargi kasacyjnej (art. 398¹ § 1 pkt 2 k.p.c.), zawierająca tylko ograniczenie w postaci wpływu uchybienia na treść rozstrzygnięcia” dotyczy wszystkich innych naruszeń przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, a nie art. 233 § 1 k.p.c.

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

[az]

[ms]